

Az Antigóné című foglalkozás részletes (és helyenként már nem érzékletes) leírása sok problémát vet fel. Nem csak olyant, amit az alkotók megoldottak. Mindenképpen értékelendő az írás önkritikus, másutt önjónikus hangneme: a szerző ismerteti azokat a problémákat is, amelyekre nem találtak megoldást.

Várszeginé Gáncs Erzsébet *Kalendárium – drámapedagógia és folklórizmus a kisgyermekfejlesztésben* című és alcímű munkája zárja a kiadványt. A szerző első bevezetésbeli bejelentése szerint *tanulmányában* azt kívánja bemutatni, hogy „miként jelentek meg az utóbbi időben a népi gyermekjátékok, a népszokások a művészeti nevelésben, hogyan használták fel az oktatás, nevelés folyamatában, a drámapedagógia módszereinek segítségével.”

Nos, tanulmánya nem ezzel foglalkozik. De a neten rákeresve megtaláltuk a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Kára által rendezett PhD konferencia absztraktfüzetét, és ott szerzőnk még a teljes doktori dolgozatára állította ezt. Abban lehet, hogy majd valóban ezzel foglalkozna, csak nem írta át eléggé – a többcélú hasznosítás közben – a bevezetőt (csak a disszertáció szót cserélte tanulmányra). Itt és most a bevezető két oldallal „letudja” a Trencsényi László szerkesztette kiadványban megszokott „vágásban hátratekintést”, majd ezt követően a *Kalendárium* nevű komplex művészeti tanterv előzményeinek ismertetését, illetve a tanterv vázlatos bemutatását kapjuk, néhány példával. A *Kalendárium* tanterv persze nem mai dolog, de azért még lehet róla egy alapos „könyvismertető” írni. Várszeginé Gáncs Erzsébet írása nem is több ennél. A tudományhoz nem igazából van köze. Avagy ha van, akkor minden könyvismertető a tudomány része. Meglehetősen tágra kell értelmezni ehhez a tudomány fogalmát.

És a drámapedagógiát is rendkívül szélesen, nagy kiterjedésben kell értelmeznünk ahhoz, hogy a szerző által említett dramatikus szokások felelevenítése beleférjen. Ha mindent, amiben egy csipetnyi dramatikus mozzanat található ide sorolunk, akkor ám legyen: itt is drámapedagógiáról van szó. A világ minden dramatikus eleme a drámapedagógia része lenne? Ez a „kisgömböc módszer” (ami csak szembejön, mindannak válogatás nélküli bekebelezése, avagy szorosabban a mesénél maradvány: emésztetlen felzabálása) valószínűleg a drámapedagógia tudományos értelmezése kapcsán sem tesz jót.

Amit Várszeginé Gáncs Erzsébet írásában kapunk a közel 15 éves *Kalendárium* tanterv ismertetése közben, azok olyan példák, amelyek a szokások kapcsán végzett munkák között gyerekközpontúnak mondhatók. Semmi különös nincs bennük, csak éppen nem a maguk archaikus voltában, sterilitásukban, érinthetlenségükben foglalkoznak a szokásokkal, hanem kapcsolatot keresnek a gyerek, a gyerek élete és a dramatikus elemeket tartalmazó szokás között. Ezzel rosszat biztos nem tesznek a tanterv szerint tanítók – akkor sem, ha a drámapedagógiához soroljuk tevékenységüket, akkor sem, ha nem oda.

A szerző egy helyütt utal arra, hogy „dramatikus mozzanatok figyelhetők meg az aktív és a passzív résztvevők közötti kapcsolatban, például a néző, a hallgató tetszésnyilvánításában, beleszólásában, megjegyzésében, mimikájában, illetőleg a szereplő reakciójában.”

Hát igen... Az ilyen mozzanatok helyett foglalkozhatnánk teljes drámákkal (drámaórákkal, drámafoglalkozásokkal), ahol nem kellene vadászni egy-két mozzanatra, mert azok tömege történik meg, és ráadásul nem csak olyan szinten, mint a fenti felsorolásban. Vagyis játszhatnánk drámát is. Reméljük, hogy még egy darabig az is a drámapedagógiához tartozhat...

Hófehérke és a hét törpe

„s jutott eszembe...”

Szalai Katalin

1. variáció: Kiskamaszoknak: „Bosszú, vagy nem bosszú...”

Kuka. Kukát mindenki ismeri. Ő a hét törpe egyike. Walt Disney beszédképtelen szereplője egy kedves, mosolygós szerethető figura, majdhogynem a kedvenc. De mi van, ha nem? Mi van, ha olyan közösség tagja, amelyik csúnyán visszaél fogyatékkal?

Hófehérék egy éves nászúton vannak, a törpék vidáman dolgoznak abban a bányában, ami a rózsaszínű zafírnak az eddig felfedezett egyedüli lelőhelye. Kuka az egyetlen, aki frusztrált. Elege van abból, ahogy a többiek bánnak vele. Van, aki lelki szennyestáskájának használja, van, aki rálőcsöli a kellemetlen munkákat, mások csúnyán megviccelik (*elnézést: szívatják*) fogyatéklisége miatt. Az egyetlen barátja Szendi. Az utolsó csepp a pohárban, mikor – őt kivéve – mindenki gyönyörű, személyre szóló meghívót kap a BÁNYÁSZ TÖRPEK ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJÁRA. Nem tudni, hogy Kuka miért nem kapott meghívót. Szendi együtt érez vele, de a többiek közönnnyel fogadják, vagy ebből is gúnyt űznek. Kuka csalódott, mérges, és legszívesebben bosszút állna. Kapóra jön neki a hiú boszorka húga, aki ékszerekben, drá-

gakövekben látja saját szépségének garanciáját (másban nem biztos, hogy lenne rá esélye). A ritka zafírról és annak hollétéről növéretől örökölt tükre annyit árult el, hogy csak a törpék tudják, hogy hol van. Felajánlja Kukának: ha elvezeti a bányához, akkor visszaadja beszédképességét. Kuka dilemmája: ha elárulja, hogy hol a bánya, azzal a törpéken bosszút tudna állni, hiszen kirúgnák őket, mert nem tudták megőrizni a több évszázados titkot. Ha nem árulja el, akkor folytatódik tovább a megaláztatások sora, viszont megmarad a becsülete, megmarad a titok, amit az ük-ük-törpepapa óta sikerült megőrizni a saját családjában is, és megmaradhat egyetlen barátja, Szendi is.

2. variáció: Love story kamaszoknak: szerelmi háromszög?

És mi van, ha Kuka szerelmes? Hol van az megírva, hogy egy törpe nem lángolhat a szebbik nemért (feltevé, hogy a törpéknél is a szebbik a szebbik)?

Kuka, aki mindent hall, mindent lát, de nem beszél, szerelmes lesz a szomszéd erdő véletlenül arra tévedt törpelányába: Kancsalkába. Kancsalkának is igen tetszene a beszédképtelen törpe, ha nem bírna eme fogyatékoságával. Tudor is azonnal szemet vet a törpelányra, és ott csapja neki a szelet, ahol éri. Ő sem rossz parti. Mit tegyen Kuka? Hogy harcoljon a lányért szavak nélkül? (Minő lehetőség a non verbális kommunikáció fejlesztésére!) Tudor meddig megy el a nőért való harcban, hiszen most egyik legjobb barátja lett az ellenfele? És Kancsalka melyik törpe közeledését fogadja el, és miért? Akár három csoport is játszhatná a három személyt...

3. variáció: Kamaszoknak, felnőtteknek: A cég

Kissé távolodjunk el a mesefigurától! Az ember, aki nem beszél. Vagy nem beszélhet?

Mondjuk legyen egy cég, amibe a becsületes jóra való, háromgyerekes családapa hosszú munkanélküliség után végre bekerül! Jó fizetést kap. Ám negyedéven belül rájön egy sor gyomorforgató, másokat jelentősen megkárosító csalásra. Hallgasson, tűrjön, merthogy családfenntartó, vagy beszéljen a főnökkel, aki látszólag(!?) mit sem sejt a dologról. Kockáztasson, lépjen lelkiismerete szerint, vagy „arccal a kasszáknak” álljon be a sorba?

4. variáció: „Ők vagy mi?” (kamaszkortól felfelé)

Gyerünk vissza Hófehérkéhez! Mi van vele? Túl lehet már a boldog nászúton, biztos jól megvannak a királyfival! Vagy nem?

Hófehérke hozzámegy a jóképű, multimilliomos királyfihoz, de barátaival, a törpékkel tartja a kapcsolatot. Sajnos a királyfiból előbújik erősen diktatórikus hajlama, amit bizony a törpék a saját bőrükön meg is éreznek. Hófehérke mindig is erős szociális érzékenységről tett bizonyosságot, bántja is az a panaszáradat, amit kis növésű kedvenceitől kap leveleikben. A konfliktus abból ered, hogy férje tagadja, amiktől a törpék bizonyítottan szenvednek. Mit tegyen Hófehérke? Szembeszálljon férjével, akitől már gyermeket vár, vagy meghasonlik önmagával, megszakítva a kapcsolatot a törpékkel? Vagy...?

5/a variáció: Foszforát (akár 6-8 éveseknek is)

Na de ne feledkezzünk meg arról a lehetőségről sem, amit 6-8 éves gyerekeknek tartogat az 1. variációban emlegetett bánya! Játsszuk azt, hogy nem gyémántot bányásznak, és sokkal több törpe van, mint hét!

A bányász törpék a föld alatt élnek, egy városrendszerben. Különböző értékes drágaköveket bányásznak, smaragdot, rubintot, zafírt, gyémántot. Amire viszont a legbüszkébbek a törpék, az a foszforát. Ez egy olyan kő, ami csak az ő bányájukban található. Éjjel világít, nappal alig látni. Mikor felmennek éjjel az erdőbe élelemért, meg hogy más, távoli törpékkel kereskedjenek a kövekkel, ezzel világítanak. Ez az egyetlen kövük, amivel nem kereskednek. Nappal azért nem tudnak az erdőben létezni, mert a gonosz boszorka, Freeze, (Fríz) rettegésben tartja a törpéket azzal, hogy akit meglát, kővé dermedti. Már egy múzeumnyi dermedt törpeszobra van. Nemrég is áldozatul esett egy rokon törpe. A törpék már csak tizenhatan maradtak... mondhatjuk úgy, a kihalás fenyegeti őket, amikor egyik gyűlésükön betoppan egy régen kővé dermedt társuk. Tőle megtudják, hogy a boszorkány üzletet ajánl: ha neki adják az egész bányát, az összes foszforátot, élve kapják vissza a rokonaikat! Mi tehát a fontosabb? Létezik-e más lehetőségük?

5/b variáció: Foszforát (inkább 8-9 év felett)

Adott két törpe klán. Mindegyik máshoz ért. Egyik bányászik, másik erdészkedik. Elég rossz a kapcsolatuk egymással. Heccelik, megviccelik egymást, bosszúságot okoznak egymásnak. Az erdei törpék közül páran éjjel az erdőben véletlenül egy nagy lyukra bukkanak, aminek az alján világító követ látnak (foszforát, csak éjjel látni). Eddig azért nem vették észre, mert csak nappal jártak arra, és ha belenéztek, akkor

semmi különöset sem láttak. Az erdeiek találják meg – ők tudják hol leltek rá, de azt is látják, hogy bizony rengeteg lehet ebből a kőből odalent. Csak a bányász törpék tudják a követ a felszínre hozni: nekik vannak hozzá fűrőfelszereléseik, lámpáik stb. Mitévők legyenek? Nagy hirtelenséggel béküljenek ki velük? Lopják el az eszközeiket (amikhez, ugyebár, nem értenek), vagy kössenek üzletet velük? És kié lesz a foszforát, ha a felszínre hozták? Azoké, akik megtalálták, vagy azoké, akik felszínre hozták? Nincs mese, kupaktanácsra van szükség!

Muti

Most már eleget fantáziáltunk, próbálkozzunk meg egy teljesebb óravázlattal! Kuka szerepében: Muti. Azért Muti, mert folyton mutogat, meg „bezavarhat” Walt Disney törpe-karaktere + mute=néma angolul.

Korcsoport: 3-4. osztályosok, gyakorlott drámacsoport, 16 fővel

Tér: osztályterem, félretolható padokkal

Idő: 60 perc

Eszközök: tábla, kréta, papírok, tollak

Tanulási terület: árulás

Téma: önérdék és csoportérdék ütközése

Fókusz: Egy helyzetben a csoport javára vagy saját hasznomra döntenek? („Alfókusz” lehetne: Le tudok-e mondani a jogos bosszúról?... És ha igen, mért? Esetleg: Merek-e a csoportérdék ellen dönteni, ha a saját érdekem azt kívánná?)

Történetváz: Adott egy törpe klán. Ezek a törpék vidáman dolgoznak abban a bányában, ami a rózsaszínű zafir eddig felfedezett egyedüli lelőhelye. A hétköznapok derűs légkörben telnek. Muti, a csapat beszédképtelen tagja az egyetlen, aki frusztrált. Elege van abból, ahogy a többiek bánnak vele. Van, aki lelki szennyesládának használja, valaki rálöcsöli a kellemetlen munkákat, megint mások csúnyán megviccelik (*elnézést: szívatják*) fogyatékosága miatt. Az egyetlen barátja Hátka, aki minden mondatát hááát-tal kezd. Az utolsó csepp a pohárban, mikor – őt kivéve – mindenki gyönyörű, személyre szóló meghívót kap a BÁNYÁSZ TÖRPÉK ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJÁRA. Nem tudni, hogy Muti miért nem kapott meghívót. Hátka együtt érez vele, de a többiek könnyen fogadják, vagy ebből is gúnyt űznek. Muti csalódott, mérges, és legszívesebben bosszút állna. Kapóra jön neki a hiú boszorka, aki ékszerekben, drágakövekben látja saját szépségének garanciáját (másban nem biztos, hogy lenne rá esélye). A ritka zafirról és annak hollétéről, mindent tudó tükre csak annyit árult el, hogy csak a törpék tudják, hogy hol van. Felajánlja Mutinak, hogy ha elvezeti a bányához, akkor visszaadja beszédképességét. Muti dilemmája: ha elárulja, hol a bánya, a törpeken bosszút tudna állni (hiszen kirúgnák őket, mert nem tudták megőrizni a több évszázados titkot). Ha nem, folytatódik tovább a megaláztatások sora, viszont megmarad a becsülete, megmarad a titok, amit az ük-ük-törpepapa óta sikerült megőrizni a saját családjában is, és megmaradhat egyetlen barátja, Hátka is.

Narráció

Ma egy törpéről fogunk játszani, méghozzá, egy bányász törpéről. Bányász törpe sokféle van. Ők egy-egy csoportban élnek: smaragdot bányászó, meg rubintot bányászó törpék is vannak. A mi törpénk azokhoz a törpékhez tartozik, akik rózsaszínű zafírt bányásznak ki a föld alól. Hogy hol van ennek a ritka kőnek a lelőhelye, azt nem tudjuk, mert a törpék évszázadok óta meg tudták őrizni ezt a titkot. Még soha, senki sem merte elárulni... hisz akkor kiközösítenék.

Muti, ahogy neve is mutatja, mutogat, mert nem tud beszélni.

Egyik nap ezt írta a **naplójába**:

„Ma végre elkészültem az ötödik jégszoborral is. Nehéz munka volt, de nagyon élveztem! Szerintem elég pipec lett! Hátkának is nagyon bejött. Kíváncsi vagyok, meddig bírják ki a többiek anélkül, hogy tönkre ne tegyék. Nem értem ezt a Galócat, egész nap ott durrogott nekem. Mért nem beszél meg az-zal, akivel baja van?!... Persze, az visszafújna. Vigyor viszont nagyon a bögyömben van! A héten már harmadszorra bántott meg az ostoba tréfáival! Hú, de megmondanám neki a magamét!!! Lenne csak egyszer a bőrömben! (...) Azért elképesztő, mire használják a szavakat a törpék! Vagy bántásra, vagy gyakran arra, hogy elrejtsek a valódi gondolataikat. Hm. Ez érdekes... erről még levelezek Hátkával.”

Szoborcsoportok

„A napló tanúsága szerint Muti jégszobrokat farag. Álljunk négy csoportba, mindenütt legyen egy Muti, aki beállítja ezeket a csodálatos szobrokat. Ha kész, megnézzük.”

Páros játék

„Muti nagyon vicces képeket tud vágni, amivel megnevetteti Hátkát, meg néha Galócat is. Álljatok párba, és felváltva vágjatok olyan arcot, amin nevet a másik, aztán cseréljétek! Ezekből megnézünk párat!”

Kedvenc tárgyai

1. egy csomag rágó, Muti rendszeresen rágózik (márka nélküli színes golyók)
2. egy 2-2,5 decis bögre, ezt a bögrét ő készítette agyagból (modern, görbe, fehér bögre)
3. rajz, karikatúra, amit ő rajzolt (rajta Muti mint marionett figura, körben nagy törpefejek, madzagok, amik ide-oda húzzák)

Közben beszélgetünk róla.

Idézetek

„A következő mondatok, vagy ehhez hasonlók bizony gyakran elhangoznak a törpék között Mutival kapcsolatban”

Tetszőlegesen kiosztok hat cetlit, amin az alábbiak állnak:

„Muti! Muti, hol vagy már megint? Vidd ki már a szemetet!!!”

„Muti, segítsél már nekem, légy szíves, ezt a két számot képtelen vagyok összeadni!”

„Jaj, Muti, ezt csak neked merem elmondani... Te biztos nem árulod el senkinek!”

„Ja, az a vacak csak a Mutié lehet, akár ki is dobhatjuk!”

„Hogy te milyen jól tudsz szobrászkodni! Holnap készítened kell rólam egy hatalmas szobrot!”

„Muti, ne álmodozz már megint! Gyere, igyekezz! Miattad fogunk elkésni!”

„Mit derült ki számotokra Mutiról? Milyen lehet ő, hogy így viszonyulnak hozzá a társai?”

„Muti a falon”

Milyennek találjátok Mutit, írjuk össze erre a lapra!”

Egész csoportos egyeztetés Muti figurájáról. (A lapot, amire összeírjuk a tulajdonságait, legközelebb csak akkor vennénk elő, ha nagyon deformálódna a figura, vagy a Bíróságnál.)

Kiscsoportos jelenet

„Készítsetek egy-egy jelenetet, arról, ahogy

1. csoport: félreértik Mutit, mert nem tud valamit megértetni a többiekkel, ami fontos lenne neki,
2. csoport: ahol Mutira hagynak egy kellemetlen munkát,
3. csoport: ahol valaki kihasználja azt, hogy Muti nem tud beszélni,
4. csoport: ahol megtudhatjuk, miért lesz Hátka a legjobb barátja!”

Megnézzük az elkészült jeleneteket.

Párokban

„A csoportokon belül álljatok párokba! Egyikőtök legyen Muti, a másik Hátka! Muti próbálja megértetni Hátkával (szavak nélkül), hogy érezte magát az előző jelenetben! Hátka reagáljon rá, mondja ki, mit érezhetett Muti, majd cseréljétek szerepet! Ha jutna időnk arra, hogy a jelenetek egy részét megnézzük, akkor **próbáljunk majd címet is adni nekik!**”

Bonyodalom

Tanári narráció:

„Egyik délután Muti lépett be elsőnek a kertkapun, így ő nézte meg először a postaládát, ami nagy megdöbbenésére tele volt szép, színes borítékokkal. Gyorsan felmarkolta az összeset, és rohant vissza a többiekhez, akik addigra már beértek az udvarra. A törpék kibontották a nekik szóló, megcímezett borítékokat, amelyek mindegyikében ez állt:

»Becses Törpe Uraság! Az a megtiszteltetés érte Önt, hogy részt vehet az első holdtölte napján (azaz holnap), a második poszáta-bürrögést követően a BÁNYÁSZ TÖRPÉK ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJÁN, a Jáger szálló aulájában. A gyűlés feltehetően 3 napig tart, élelemlről, szállásról mi gondoskodunk! Megjelenésére feltétlenül számítva: a szervezők.«

Muti nem találta a neki címzett borítékot.”

Készítsünk **négy** (nagyon) **rövid jelenetet** arról, hogy most mit tehet most Muti, aztán megnézzük, mire jutottunk!

Befejezetlen anyagok

Mit írna Muti:

1. most a naplójába?

2. Hátkának?
3. a szervezőknek?
4. a többi törpének egy faliújságra?

Az elkészült rövid írásműveket felolvassuk.

Színházi jelenet beépített szereplővel (az egyik játészó belép a boszorka szerepében)

– „Havas szép napot kívánok, kedves Törpe úrfi! (*A tanár Muti szerepében – bólintok*) Ööö... nem tudom, tudnál-e segíteni nekem. Eltévedtem, és... Hogy te milyen szomorúnak látszol! Óóóó, aranyoskám, csak nem ért valami bánat? (*Vonakodok bólogatni*)

– Vagy bántottak? (*ránézek „közöd???” arckifejezéssel*)

– Ne haragudj, igazad van, semmi közöm hozzá... csak gondoltam, hátha tudnék segíteni...

– Szóval az a helyzet, hogy eltévedtem. Egy titokzatos bányát keresek, de sehol sem találok. Itt van ez a vacak csodagömb. Múltkor egy eltört tükröt összeforrasztottam vele, visszaadtam egy pacsirta hangját, aki némán született szegény, meg szarvat növesztettem az egyik szarvatlannak, de egy egyszerű iránytű többet tud, mint ez az ócskaság! (*Muti, nézi a gömböt, meg a boszit felváltva. Papírt, tollat vesz elő, és leírja, amit gondol. Odanyújtja a boszinak, boszi elolvassa*)

– Áhááá! Hát ezért nem válaszolsz nekem! Hát persze, hogy tudnék segíteni aranyoskám! Ennek mind-egy, hogy pacsirta vagy törpe, vagy oroszlán, de akkor, ugye, elvezetsz ahhoz a zafírbányához?”

Egész csoportos egyeztetés

„Most mitévő legyen Muti?”

Nézzük meg, hogy mi lenne, ha Muti elárulná a közös titkot!

Jelenet négy csoportban

„Kiderül, hogy Muti tud beszélni! Hogyan, mikor derül ez ki? Hogyan reagálnak a többiek? Mit mond el Muti? Beszéljétek meg, és készítsetek – minden csoport – egy-egy jelenetet erről!”

Megnézzük, megbeszéljük a jeleneteket.

Két csoportos játék: stílusváltás

Utcán vagyunk, a törpetársak hontalanok. Muti már tud beszélni, és az utcán kéregető társaiba botlik. Mi történik?

„Riportműsor: tévéműsorban vagyunk, Muti szintén tud már beszélni, a tévéstáb azért jött el, hogy riportot készítsen a csodás gyógyulásról Mutival, majd megkérdezi a többi törpét is...”

Osszátok ki a szerepeket magatok között, és készítsetek 1-1 perces jelenetet, amit aztán megnézzünk!

A pillanat megjelölése (csoportos egyeztetés)

Összegezzük a látottakat! Kinek melyik pillanat volt a legfontosabb, vagy legmeggyőzőbb abból a szempontból, hogy Mutinak igaza van, amikor üzletet köt a bányával!

Melyik pillanat vagy mondat szólt leginkább ez ellen?

Bíróság

A vád: titokszegés, árulás.

Egy bíróságon vagyunk. Az egyik csoporttól azt kérem, írja meg Muti védőbeszédét, a másik csoport pedig a vád levelét írja meg, utána olvassátok fel! Hat-hét mondatnál egyik se legyen több! Azt kérném, hogy ide, erre a két nagy lapra, olvashatóan írjátok fel az érveiteket!”

Mindenki csendben olvassa el, aztán...

Beszélgetés Hátkával

„Álljatok párokba, és szerepcserével Mutiként és Hátkaként gondoljátok át együtt ezt a helyzetet!” (Itt szándékosan nem kérek visszajelzést, dolgozzák fel magukban!)

Belső hangok

„Két szék jelzi a két álláspontot, melyikhez közelítsen Muti?”

Érveljétek egy-egy mondattal – Muti ahhoz a székhez fog közelíteni.”

Kijelölök azok közül valakit, akik vállalnák ezt a feladatot.

VAGY

„Ugorjunk vissza arra a jelenetre, mikor a boszorka felajánlja Mutinak, hogy megkapja a beszédképességet a bánya titkának fejében! Álljanak ide, akik úgy döntenének Muti helyében, hogy beleegyeznek, oda pedig azok, akik nem egyeznek bele!”